

1 סנפדרין ק"י ע"א, אמר רב חסדא כל החולק... ובמשפ'

דכאורה כתוב כאן שאסור לתלמיד לחלוק על רבו בהלכה-

2 שו"ת תרומת הדשן חלק ב' סי' רע"ב

דוקא מסברא אין לו לחלוק על רבו, אבל אם יש לו ראיות לדבריו מותר שפרי פש"ס מלכא תלמידי שחלקו על רבו.

הרמב"ם פירש את דברי הנ"ל באופן אחר ע"פ סוגיא אחרת-

3 סנפדרין פ' ע"ב, דתניא פעם אחת פלך רבי... מחנה ישראל

רבי תיקן שאסור לתלמיד לפגוע רשות מרבו כדי שיפא זכיר לומר בלשון ברור, גם כתוב כאן שאסור לפגוע תוך ע' פרסאות לרבו.

4 אירובין ס"ב ע"ב, מנפול לאוריי במקום רבו... אירא פיאירי קיים (ס"ט ע"א)

במקום רבו אסור לפגוע אפילו בדברים פשוטים, ופחילוק שמינין הנ"ל בין תלמיד מור לתלמיד חבר בנ"ע לרבו הפננא בהרתא דארעז לא מפורש אם פוא במקומו של רבו או לא -

5 תוס' שם ד"ה רב חסדא... או אפילו טפי אסור

פתוס' פבינן שחרתא דארעז לא פ"ה תוך שלש פרסאות ובכל זאת לא פ"ה מותר אלכא מפני שפ"ה תלמיד חבר.

6 תוס' סנפדרין פ' ע"ב ד"ה אלכא אם כן

פתוס' פקשו שמפורש כאן שדוקא תוך ע' פרסאות אסור ופלמור פוא ממש רבינן- א"ל שפ"ו תלמידו מלמור- ותירצו פתוס' שדוקא שלכא ברשות אסור לתלמיד מור גם מחוץ לשלש פרסאות אבל ברשות מותר.

7 אור יו"ד סי' רנ"ב, ואדוני אבי פרא"ש ז"ל כתב... מותר

פרא"ש פוסק דשיטת פתוס' אין תלמיד חבר חייב מיתה כשאורה פלכפ בפני רבו.

8 הרמב"ם פרק פ' תלמוד תורה פלכפ ב' ג'

הרמב"ם למד שפנ"א בעירובין שפתיחה מחוץ לשלש פרסאות פיא גם בלכא נכד רשות- ובכל זאת מותר אם פוא באוקראי, ואם נכד רשות מותר גם לקבוע לו מקום לפגוע (ולכא מפורש ברמב"ם אם אז מותר לו לקבוע גם תוך שלש פרסאות) ולפי הרמב"ם זכו פירושן של חולק על רבו (ומחילא לא קשה מפתנאים ופאמוראים שחלקו על רבו). וזו נחלקים פתוס' והרמב"ם זכד שלפי הרמב"ם חייב מיתה דוקא בפניו מנן (ואפילו נכד רשות) ואילו לפי פתוס' תוך ע' פרסאות נקרא בפניו.

9 שו"ע יו"ד סי' רנ"ב ס"ג

פשו"ע פסק כחו הרמב"ם אין איסור לחלוק על רבו בהלכה כלל אלכא לקבוע, ופנ"א למד שאסור וע"פ פתרות הדשן.

10 שם ס"ד דברי המחבר... וחול' די"ב מיד מותר

פש"ע פראשנפ פיא הרמב"ם ופש"ה פרא"ש.

11 הרמ"א שם... מובפק' וש"ק ס"ק ד'

פתוס' לא פתירו ע"י רשות אלכא תוך ע' פרסאות ואילו פראב"ד ופרשב"א מתירים אפילו תוך ע'.

12 פתחי תשובה שם אות ט'

לפי פשב"ו פספרים מלמדים אותנו פיום כרב מובפק ואסור לפסוק ללכא פסתכלות בפנס בספר.

13 שו"ע שם סי"ג יו"ד ורנ"א

עין פסמיכה פיום פיא נשילת רשות וגם לפודיע לרבים שנתן לסמוך על פוראותיו.

14 שו"ע שם ס"ז יו"ז ורנ"א

פשו"ע פביא את דינ כבוד פרב שמינין בחז"ל.

15 שם סז"ל ע' ורנ"א... ופיושר

רב מובפק פוא זכד שלימדו לאסוקי שמעתתא אלכא דפלככא.

¹ אמר רב חסדא **כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר ביהצותם על ה' א"ר חמא ברבי תנינא ככל העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה שנאמר °המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל (על) [את] ה' א"ר תנינא בר פפא ככל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה שנאמר °לא עלינו תלונותיכם כי (אם) על ה' א"ר אבהו ככל המתרהר אחר רבו כאילו מתרהר אחר שכינה שנאמר °וידבר העם באלהים ובמישה

סימן רלח

² **אמנם** מה שכתבת אם אין לתלמיד רשות לחלוק על רבו באיזה פסק והוראה, אם יש לו ראיות מן הספר ופסקי גאונים הפך מדעת הרב. נראה ודאי אם הוראות ברורות קצת וצורתא דשמעתא משמע כדברי התלמיד, למה לא יחלוק! כך היתה דרכה של תורה מימי התנאים. רבינו הקדוש חלק בכמה מקומות על

אביו ועל רבו רשב"ג. באמוראים רבא היה חולק בכמה דוכתי על רבה שהיה רבו² כדאיאת במרדכי פ' כיצד הרגל³. בגאונים אשירי חולק בכמה דוכתי אמרה"ם שהיה רבו מוכהק⁴. אין לי לבאר יותר מזה, כי דברים אלו צריכין תלמוד מפה אל פה. נאם הקטן והצעיר שבישראל.

רב המנונא אורי בדרתא דארגו בשני דרב חסדא רבינא *מר סכינא בבבל א"ל רב אשי *מאי טעמא עבד מר הכי א"ל והא רב המנונא אורי בדרתא דארגו בשני דרב חסדא אמר ליה לאו אורי אתמר אמר ליה אתמר אורי ואתמר לא אורי בשני דרב הונא רביה הוא דלא אורי ואורי בשני דרב חסדא יתלמיד חבר דיליה הוה ואנא נמי תלמיד חבר דמר אנא אמר רבא °צורבא מרבנן חוי לנפשיה רבינא איקלע למחוזא אייתי אושפיזכניה סכינא וקא מחי ליה אמר ליה זיל *אמטייה לרבא אמר ליה לא סבר (6) מר הא דאמר רבא צורבא מרבנן חוי לנפשיה אמר ליה אנא מיוזבן זכינא (סמן זול"א) (7)להנייא מחליף איקא ויעקב) רבי אלעזר מהגרוניא ורב *אבא בר תחליפא איקלעו לבי רב אחא בריה דרב איקא באתריה דרב אחא בר יעקב בעי רב אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עינלא תילתא אייתי סכינא וקא מחי להו אמר להו רב אחא בר תחליפא לא ליחיש ליה לסכא אמר להו ר"א מהגרוניא הכי אמר רבא צורבא מרבנן חוי לנפשיה חוי ואיעניש רבי אלעזר מהגרוניא והאמר רבא צורבא מרבנן חוי לנפשיה שאני החם דאתחילו בכבודו ואי בעית אימא שאני רב אחא בר יעקב דמופלג אמר רבא יולאפרישי מאיסורא אפילו בפניו שפיר דמי

³ התניא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני אדם שמגבלין עיסותיהם בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין עיסותיכם בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצעים אין מכשרין והוא ימי ביצים דרש להו ואינהו סבור מי בצעים קאמר וטעו נמי בהא ימי *קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהן מי *בצעים ואינהו סבור מדלגבי חמאת פסילי אכשורי נמי לא מכשרי ולא היא התם לענין חמאת יבועין מים חיים הבא אכשורי כל דהו מכשרי תנא באותה שעה גזרו יתלמיד אל יורה אלא אם כן נטל רשות מרבו נתחם בריה דרבי אמי איקלע לחתר חדש להו *מותר ללתות היטין בפסח אמרו לו לאו ר' כני דמן צור איכא הכא *ותניא יתלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן היה רחוק ממנו שליש פרסאות כנגד מתנה ישראל

רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי חזייה להווא גברא דקא *אמר ליה לחמריה בצינתא בשבתא רמא ביה קלא ולא אשגח ביה א"ל ליהוי האי גברא בשמתא א"ל כי האי גוונא מי מתחזא כאפקרותא אמר ליה °אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' *כל מקום שיש בו חילול השם אין חולקין כבוד לרב אמר רבא רבננו אסור והייב מיתה שלא בפניו אסור ואין חייב מיתה ושלא בפניו לא והא תניא *ר"א (4) אומר לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש °ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמרו *יאף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההריוט ותלמיד אחד היה לו לרבי אלעזר שהורה הלכה בפניו אמר רבי אלעזר לאימא שלום אשתו תמיה אני אם יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו אמרה לו נביא אתה אמר לה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני *כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה ואמר רבה בר בר תנה אמר רבי יוחנן אותה תלמיד יהודה בן גוריא שמז והיה רחוק ממנו שלש פרסאות בפניו היה והא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר וליטעמך *שמו ושם אביו למה אלא שלא תאמר משל היה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המורה הלכה בפני רבו ראי להבייש נחש שנאמר °ויען אליהוא בן ברכאל הבווי ויאמר צעיר אני לימים וגו' על כן והלתי וכתוב °עם חמת זוחלי עפר ועירי אמר רבי תנינא נקרא חמא שנאמר °בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחמא לך רב המנונא רמי כתיב בלבי צפנתי אמרתך וכתוב °בשרתי צדק בקהל רב לא קשיא כאן בומן שעירא היאירי קיים כאן בזמן שאין עירא היאירי קיים

⁴ מהו לאורוי במקום רבו א"ל *אפילו ביעתא בכוחא (6) בעו מניה מרב חסדא כל שני דרב הונא ולא (7)אורי א"ל ר' יעקב בר אבא לאביי בנגל מגלת תענית דכתיבא ומנחא מהו לאורוי באתרי דרביה א"ל הכי א"ר יוסף אפי' ביעתא בכוחא (2)בעו מניה מרב חסדא כל שני דרב הונא (7)ולא אורי רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא

רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא . כדמפרש הקונטרס שלא היה שם מקומו של רב הונא ובפומבדיתא היתה מקומו וז"ל דתלמיד חבר דרב הונא הוה כמו רב המטנא דאורי בחרתא דארגז בשני דרב חסדא דמפרש בסמוך משום דתלמיד חבר דיליה היה אצל תלמיד גמור און יכול להורות אפילו שלא במקום רביה דאמרין בשני דרב הונא לא אורי רב המטנא בחרתא דארגז אצ"פ שהיה מקומו של רב הונא בפומבדיתא ואפילו רחוק ממנו שלש פרסאות או אפילו טפי אסור

אלא חס כן
 רחוק ממנו כו' . והא דאמר בפרק הדר (עירובין דף כג: ושם) דאפילו ביעתא בכותחא בעא מיניה מרב חסדא כולי שני דרב הונא ולא אורי התם בפניו ממש איירי דהא קאמר התם רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא ומיהו קשה מהא דקאמר התם (שם דף סג:) דרב המטנא לא אורי בחרתא דארגז בשני דרב הונא לפי שתלמידו היה והכא משמע דחוק לשלש פרסאות יכול להורות וליכא למימר דהכא איירי בתלמיד חבר ולכך שרי גמי חוץ לשלש פרסאות כמו רב חסדא דהתם דהא כיון דממשה גמריין כדפירש בקונטרס משמע דבתלמיד גמור איירי ודוחק לומר דחרתא דארגז תוך ג' פרסאות היה ועוד דאמרין התם (שם) בפניו אסור וחייב מיסה ושלא בפניו אסור ואין חייב מיסה משמע התם מתוך הסוגיא דתוך שלש פרסאות תשוב בפניו ותוך של ג' שלא בפניו וגרררה דהתם מיירי בלא נטל רשות מרבו :

(ה) [ג] ואדוני אבי הרא"ש ז"ל (עירובין פ"ו סי' ב) כתב בתלמיד גמור תוך שנים עשר מיל חייב מיתה אם הוא מורה וחוץ לשנים עשר מיל פטור אבל אסור. ותלמיד חבר תוך שנים עשר מיל פטור אבל אסור וחוץ לשנים עשר מיל מותר:

ב איזהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים ואצ"פ שרבו במדינה אחרת . ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם . וכל המורה הלכה [ג] בפני רבו חייב מיתה : ג' היה בינו ובין [ד] רבו י"ב מיל ושאל לו אדם דבר הלכה מותר להשיב . ולהפריש מן האיסור אפילו בפני רבו מותר להורות . כיצד כגון שראה אדם עושה דבר האסור מפני שלא ידע באיסורו או מפני רשעו יש לו להפרישו ולומר לו דבר זה אסור ואפילו בפני רבו ואצ"פ שלא נתן לו רבו רשות . שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב . במה דברים אמורים בדבר שנקרה מקרה יאבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות לכל שואל אפילו הוא בסוף העולם ורבו בסוף העולם אסור [ה] לו להורות עד שיטות רבו יאלא אם כן נטל רשות [ו] מרבו . ולא כל מי שמת רבו מותר לו לישב ולהורות בתורה . אלא אם כן היה תלמיד שהגיע להוראה :

⁹ ג [ד]: איהו חולק על רבו ב כל (ג) שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד [ה] י שלא ברשות רבו ורבו קיים " אף ע"פ שהוא במדינה אחרת : הגה ג [ו] אבל (ב) מותר ללוק עליו בליזס ספק או (ג) הוראה אם יש לו ראיות והכמות לדבריו שהדין עמו . (מסקין מהר"א סי' רל"ח) :

¹⁰ ד י אמר לאדם להורות (ג) לפני רבו [ז] לעולם וכל המורה לפניו חייב מיתה :

(ח) י ואם הוא רחוק מרבו י"ב מיל ושאל לו אדם רבו הלכה בדרך מקרה יכול להשיב אבל לקבוע עצמו להוראה ולישב ולהורות אפילו הוא בסוף העולם אמר להורות עד שימות רבו או עד שיחזו לו רשות :

ז י ו"א התלמיד נמור תוך י"ב מיל חייב מיתה אם הוא מורה " חוץ ל"יב מיל פמור אבל אמר :

י" התלמיד חבר תוך י"ב מיל פמור אבל אמר י חוץ ל"יב מיל (ז) מותר

¹¹ הגה ד' ואלילו נמילת (ד) רשות לא מהי תוך (ב) שלש פרסאות אם הוא רבו מובהק (ג"י בשם חוס' ס"ק דטהורין ומהרי"ק שורש ד"ע והגדה שם וס"ק סוף עשין י"ג בשם ר"י וס"ק אש"ט) : ד' ואפי' נפילת כו' . ודעת האלמ"ד והרשב"א בחש' סי' ק"א והריב"ש סימן רע"א דנפילת רשות מהי חש' תוך ג' פרסאות :

¹² (ג) לפני רבו . עיין בתשובה שבות יעקב ח"ב סימן כ"ד שכתב דלכן ראוי נכל מי שהגיע להוראה שלא יורה שום הוראה בלתי עיין תחלה בשער . כי רבוסינו כן כן הסגרים אשר נמשקו כקרב ישראל וסוף לדבר זה לא אבטו כהנינו כי ובר מן דין ראוי לעשות כן בתקום שאין לנו פורט שלא יתחזו כי ע"ס וכלי גולון נשל מרי מגדים כהלך ספרו של ר"ח וע"ס סדר הנהגות הוראות או"ס כהנינו :

¹³ יג י"ב תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה [כד] הרי זה שומע רשע וגם רוח [כה] ועליו נאמר כי רבים הללים הפילה :

הגה: [כו] ותלמידים הקטנים הקפויים להורות ולישב כהלך להסגול כסני ע"ס מרבים ממלוקת ומתרינים העולם ומבנין גרה של מורה (פור מרמב"ם) [כז] ויחסר כל אדם (ו) עלה יורה ר"מ (ז) כשהוא שחוי יין [כח] או שאר דברים המשכרים [כט] אפי' בדבר ששום כ"א אם לא שהוא דבר (יד) בדבר בטוחים (ג) ויול קרי כי רב הוא (ת"ס ח"ג) ובמסרי"ק שורש ק"ע ועס"ק י"ט) ועיין במה"מ סי' ז' :

יד (ח) י"ב כל חכם שהגיע להוראה (ט) ואינו מורה הרי זה מונע תורה ונותן מבשולות לפני רבים ועליו נאמר ועצומים כל הדוגיה :

הגה [ל] עיין הסמיכות שהגנו בזמן הזה כדי שידעו כל העם שהגיע להוראה ומה שמורה הוא ברשות רבו הסומכו [לא] ולכן אם כבר מה רבו א"ז לסמיכות וכן בתלמיד חבר כדרך שהבאר לעיל בתקום שא"ז רשות א"ז סמיכות (ריב"ש סי' רע"א ודלא כהנהגת אבות ס' שני חכמים) [לב] ו"א דמו שאינו מוכתר למורינו ונותן גיטין וחליצות אין במעשיו כלום ויש לחוש לגיטין וחליצות שנתן אם לא שידוע לכל שמומחה לרבים הוא רק שמד עגוב ותשלוח אינו מקבל גדלות (מהר"ד כס' סי' כ' ומהרי"ו סי' ס"ה וק"ב) ויש תולקים ומקילין (השגחה ריב"ש ה"ל) ובתקום עונן יש להקל אם כבר נתן גיטין וחליצות אבל לא כדרך אחר כי מנהגן של ישראל תורה כן ל"ל ועוד ל"ל שמוחר לחת מורינו לאחד שישדר גיטין כ"ב וק"פ על פי שמדין (טו) הסמיכה שנימים האשומים לא הוי דינא הכי מ"מ פכשוו אינו אלא נפילה רשות בעלמא תרי :

מז כן לא יתן שלום לרבו ולא יחזיר לו שלום
 [לז] כדרך שאר העם אלא שוחה לפניו
 כה ואומר לו (ה) ביראה ובכבוד [שלום עליך רבי
 [לח] ואם נתן לו רבו שלום אומר לו] שלום עליך
 מודי ורבי . (וכן נהגין [לש] וי"א [יא] דאין לחמיד לשאל בשלום
 רבו כלל שנאמר ראוי נערים ומבוא) (ירושלמי בגי' אהה מיימוני פ"ה
 ו"כ חל"ו מ"ב ג' ו"י בשם רבינו יונה) (ז) כן [מ] כי ואלא
 יחלוץ תפיליו לפני רבו [מא] ולא י"י יסב לפניו אלא
 יושב כיושב לפני המלך . [מב] (היה רבו יתב בסעודה
 עם אחרים כן נוסל רשות מרבו ולא"כ מאחרים) (רוקח סי' ע"ה)
 כח [מג] ואלא (י) יתפלל לפניו (ז) כש ואלא לאחוריו
 ולא בצדו [מד] ואין צריך לוטר שאמר להלך
 בצדו אלא יתרחק לאחד רבו ולא יהא מכוון כנגד
 אחריו אלא יצדד עצמו לצד אחד בין כשמתפלל
 עמו בין כשהלך עמו ל [מה] י"י הוהן ל"ד אמות
 הכל מותר (ח) ועיין גל"ה סי' ג' ז' ואלא יכנס עמו
 למרחץ א"כ היא צריך לו :

הנה לא [מז] ואם היה החלמיד במרחץ קודם לרבו ונאל רבו נסס
 ח"י (יח) לנאח (מסרי"ו כדיין) [מז] וכל זה לא מיידי אלא
 במקום שהולכים פרודי ערוה , במרחץ אצל במקום שהולכים במתנסים
 מותר (אגודה פ' מקום שנהגו) ל"ב וכן המנהג ששום ליכנס עם רבו ולתבו
 וסניו ובעל אמו ובעל אמונו למרחץ [מח] א"כ ש"כ ש"כ כולם
 וסכל הוא מקום דכשיו הולכים במתנסים [מט] י"י ואלא ישב לפניו
 עד שיאמר לו שב ולא יעמוד עד שיאמר לו עמוד
 או עד שימול רשות לעמוד י"י וכשיפטר מלפניו
 לא יחזיר לו אחריו אלא נרתע לאחוריו ופניו
 כנגד פני רבו :

הנה (מ) והשער מרבו ועל ממנו רשות וכן בעיר צריך לחזור וליסול
 ממנו רשות (ש"ס פ"ק דמ"ק ור' יונה) (נ) ודוקא שלא אמר
 לו מחלה שרואה ללון בעיר אכל אם (יס) הגיד לו בשעה שנגל רשות
 ח"י לחזור וליסול ממנו רשות (ס"ד) (ס"ד) :

[נא] י"י ואלא ישב במקומו ל"ד (נב) ולא יכריעו רבריו
 בפניו (י) ואלא (ס) יסתור רבריו י"י וחי"ב (יב) לעמוד
 מפניו משיראנו מרחיק מלא עיניו ל"ה עד
 (כ) שיתכסה מצנו שלא יראה קומתו י"י ואחד כך
 ישב י"י ואפילו היה רכוב צריך לעמוד מפניו
 (יא) רחשיב (כ) כמהלך :

הנה ל"ד [נג] י"א דאין אדם מייב לעמוד לפני רבו דק (י"ב) שחיים
 וערבים (סור בשם הרמב"ם) [נד] (ז) דוקא כניס אכ"ל ל"ן אכל
 כפי אחרים שאין יודעים שמד לפניו (נ) מייב לעמוד (ג"י) בשם
 הח"ס ומד"כ בשם ר"י וע"ס :

י"ן י"י שלשה שהיו מהלכים בדרך הרב (נז) באמצע
 ל"ח הגדול לימין והקטן לשמאל :

הנה וסא דאין מכבדים כדרכים אלא כהנה הא"י (מחזה היינו שכל ח'
 הולך לדרכו ואין כהנורה לחת אכל אם הם כהנורה לחת מכבדים
 כדרכים (כהנה מ"י) פ"ו דל"ח ח"ס ובתוספות ס"ק פ' גמיה בהמה
 [נה] ובמקום סנה ח"י לכבד כלל (מדיכ"י בשם ראב"ה פ' ג' שאלנו) :

ל [סח] כל אלו הדברים שאמרנו שצריך לכבד בהם את רבו י"י לא אמרו אלא
 ברבו מצבהק דהיינו שרוב חבמתו ממנו אם מקרא מקרא אם משנה משנה
 אם נמרא נמרא :
 דנה ובימים אלו עיקר הכנות ח"ט חלוי בני שלמדו הסלמול וחילוקים שנהגים בהם בזמן הזה דק בני שלמדו ססך
 סאלכה וסעיין וסעיניו על סאלמה וסיושך (מסרי"ק שרש ק"ט)